

บทความวิจารณ์

ทำไมพุทธจึงเป็นศาสนาแห่งความจริง

Why Buddhism Is True

คณเตร เลิศหิรัญวิบูลย์

Kanetr Lerthirunvibul

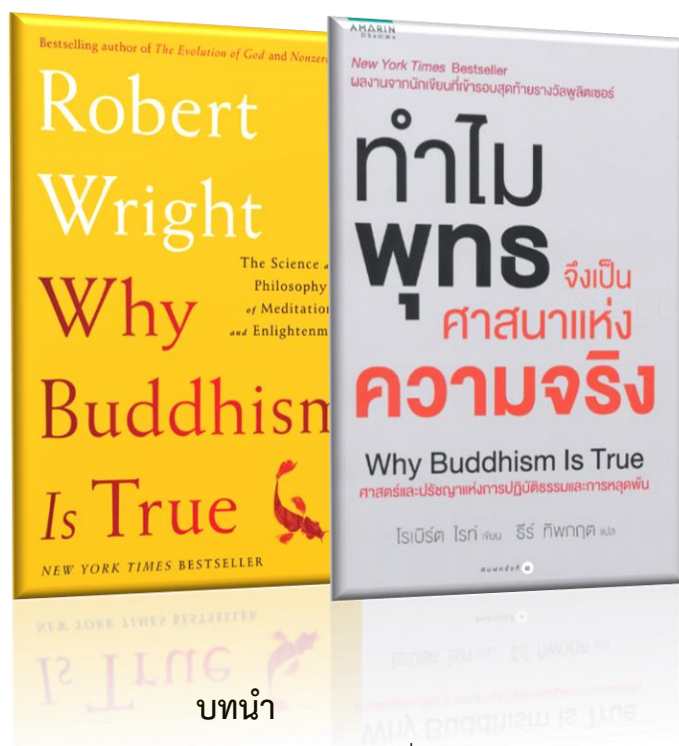
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Buddhist Studies Gradual School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

kanetr@gmail.com

ชื่อหนังสือ ทำไมพุทธจึงเป็นศาสนาแห่งความจริง
(Why Buddhism Is True)

ผู้เขียน โรเบิร์ต ไรท์

สำนักพิมพ์ อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง

ปีที่พิมพ์ 2562

จำนวนหน้า 309.

บทนำ

หนังสือเรื่อง ทำไมพุทธจึงเป็นศาสนาแห่งความจริง ต้นฉบับภาษาอังกฤษใช้ชื่อว่า Why Buddhism Is True พิมพ์และจำหน่ายครั้งแรกเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2560 โดยสำนักพิมพ์ Simon & Schuster แบ่งเป็น 16 บท มีความยาว 336 หน้า หนังสือเล่มนี้มียอดจำหน่ายติดอันดับต้นๆ ของ New York Times Bestseller ในหมวดศาสนาและจิตวิทยา โรเบิร์ต ไรท์ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นนักเขียน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและศาสนาที่มีชื่อเสียงชาวอเมริกา มีผลงานที่ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรอบสุดท้ายรางวัลพูลิตเซอร์ (The Pulitzer Prize) เขามีความสนใจทางด้านพุทธศาสนาเป็นพิเศษ จึงได้แสวงหาความรู้ด้านปริยัติและปฏิบัติจากผู้รู้และวิปัสสนาจารย์อยู่เสมอ เขาเป็นผู้ที่เจริญวิปัสสนากรรมฐานอยู่เป็นประจำ และเห็นถึงประโยชน์ของวิปัสสนากรรมฐาน จึงมีความประสงค์ที่จะเผยแพร่ถึงคุณประโยชน์ของความจริงแท้แก่นิกายซึ่งแห่งพุทธศาสนา และแบ่งปันประสบการณ์สู่สาธารณชนในรูปแบบ

ที่สามารถอธิบายได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ให้เป็นที่ยอมรับสำหรับคนรุ่นใหม่ที่ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ ซึ่งเป็นที่มาของการเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้น

หนังสือเรื่อง Why Buddhism Is True ได้ผ่านการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากมาย และหนึ่งในนั้นคือภาษาไทย ซึ่งเป็นผลงานแปลของ อีร์ ทิพกฤต โดยมีชื่อเรื่องว่า ทำไมพุทธจึงเป็นศาสนาแห่งความจริง พิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง ในปี พ.ศ. 2562 แบ่งเป็น 16 บท มีความยาว 309 หน้า

เนื้อหาโดยย่อ

บทที่ 1 เลิกยาเม็ดสีแดง (Taking the Red Pill)

ในบทเริ่มต้นกล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง เดอะเมทริกซ์ ซึ่งเป็นเรื่องของชายผู้หนึ่งมีทางเลือกว่าจะอยู่ในโลกมายาต่อไป (เลิกยาเม็ดสีน้ำเงิน) หรือตื่นมาเผชิญหน้ากับความจริง (เลิกยาเม็ดสีแดง) เปรียบให้เห็นว่าสมองของมนุษย์ถูกออกแบบมาเพื่อลวงให้อยู่ในความมีดมนปราศจากความเป็นจริง

บทที่ 2 ความขัดแย้งกันเองของการปฏิบัติสมาธิ (Paradoxes of Meditation)

ความหมายที่ขัดแย้งกันที่ว่า เป็นการดีที่สุดหากคนที่ปฏิบัติสมาธิไม่คิดถึงการทำให้สำเร็จ นั่นคือในขณะที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเราควรยอมรับถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้น ไม่หมกมุ่นกับความสำเร็จและเป้าหมาย

บทที่ 3 เมื่อไหร่ที่ความรู้สึกเป็นเพียงมายา (When Are Feelings Illusions?)

ไม่ง่ายเลยที่เราจะแยกความรู้สึกจริง หรือไม่จริง เพราะกลไกในสมองกำลังพยายามล่อลวงเราอยู่ด้วยเหตุที่ความรู้สึกของเราถูกสร้างมาเพื่อจุดมุ่งหมายของการสืบทอดเผ่าพันธุ์โดยโน้มน้าวให้เราคล้อยตามพร้อมทั้งกีดกันไม่ให้เรารู้สึกและมองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นกลาง

บทที่ 4 ความสุข ความปีติ และเหตุผลสำคัญของการปฏิบัติสมาธิ (Bliss, Ecstasy, and More Important Reasons to Meditate)

ผู้เขียนได้อธิบายถึงปัญหาจิตฟุ้งที่ได้เผชิญระหว่างนั่งสมาธิว่าเป็นการทำงานของวงจรควบคุมอัตโนมัติ การกำหนดจิตให้เป็นสมาธิจะสามารถทำให้วงจรดังกล่าวสงบลงได้ เป้าหมายสูงสุดของการเจริญสติภายในกรอบแนวคิดวิปัสสนาแบบดั้งเดิมคือการหยั่งรู้ให้เห็นความจริง (ไตรลักษณ์)

บทที่ 5 ที่ว่ากันว่าตัวของคุณเป็นอนัตตา (The Alleged Nonexistence of Your Self)

อธิบายความหมายในอนัตตลักขณสูตร ชันธ ๕ และการไม่มีตัวตนตามหลักพุทธศาสนา ชี้ว่าการพิจารณารับรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดจะทำให้เราเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นมีลักษณะเป็นไปตามหลักของไตรลักษณ์ จิตวิทยาสมัยใหม่ก็สนับสนุนมุมมองทางพระพุทธศาสนาในเรื่องดังกล่าว

บทที่ 6 เมื่อซีอีโอของคุณหายไปจากหน้าที่ (Your CEO Is MIA)

เนื้อหากล่าวถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ให้ไว้แก่อัครโศกสณะว่าสอดคล้องกับความเห็นของนักจิตวิทยาเรื่องการไม่มีตัวตนที่รับรู้ (Conscious Self) ควบคุมทุกสิ่งอย่างโดยสมบูรณ์

บทที่ 7 โมดูลของจิตที่บริหารชีวิตของคุณ (The Mental Modules That Run Your Life)

จิตวิทยาสมัยใหม่เชื่อว่าจิตเป็นโมดูลจิตประกอบด้วยโมดูลมากมายซึ่งมีหน้าที่เฉพาะ แนวคิดทางพุทธและจิตวิทยาสมัยใหม่บรรจบกันในเรื่องนี้ว่าจิตมนุษย์ไม่มีตัวตนหนึ่งเดียวที่ควบคุมทุกอย่าง แต่จะมีตัวตนมากมายที่ผลักดันทำหน้าที่ตามสถานการณ์

บทที่ 8 ความคิดคิดไปเองได้อย่างไร (How Thoughts Think Themselves)

แนวความคิดของอาจารย์สอนสมาธิสอดคล้องกับแบบจำลองของจิตใจแบบโมดูลว่าโมดูลนั้นไม่สร้างความคิดและการกระทำขึ้นเอง แต่มันเป็นผลมาจากอารมณ์ความรู้สึก (Feeling) ที่เกิดขึ้น

บทที่ 9 การควบคุมตัวเอง (Self Control)

ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีเป็นสิ่งที่การคัดเลือกแบบธรรมชาติใช้กระตุ้นให้มนุษย์ทำหรือห้ามไม่ให้ทำ เหตุผลของมนุษย์เป็นทาสของราคะ และเหตุผลอย่างเดียวกันไม่เคยเป็นแรงจูงใจให้เกิดการกระทำโดยสมัครใจ ดังนั้นก้าวแรกของการควบคุมตัวเองคือการเฝ้าดูความรู้สึกด้วยการเจริญสติ

บทที่ 10 พบกับภาวะอรูป (Encounters with the Formless)

คำสอนเรื่องภาวะอรูป หรือความว่างเปล่า หรือสัพพัญญุตญาณที่ได้รับการยอมรับในหมู่ชนกษัตริย์ชาวพุทธคือ ไม่ใช่ทุกอย่างไม่มี แต่เป็นแก่นสารต่างหากที่ไม่มี คนเรามักจะสร้างเรื่องราวบนเรื่องราวของเรื่องราว การเจริญสติเป็นเครื่องมือสำรวจเรื่องราวของเราอย่างละเอียด เพื่อที่เราจะแยกความจริงจากเรื่องที่เราปรุงแต่งได้

บทที่ 11 ด้านบวกของความว่างเปล่า (The Upside of Emptiness)

คนเรายัดเยียดแก่นสารปลอมๆ เติมเต็มไปด้วยอารมณ์ให้กับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต หากเรารู้ถึงความว่างเปล่านั้น เราจะสามารถลดอารมณ์ที่เกิดจากเรื่องราวที่ถูกสร้างขึ้นลงได้ ทำให้ช่วยนำไปสู่ความกระจ่างชัดในการมองเห็นโลกในสภาพเป็นจริง

บทที่ 12 โลกที่ไร้หญ้า (A Weed less World)

ผู้เขียนสงสัยว่าทำไมจึงเรียกพืชชนิดหนึ่ง (หญ้าเอ็นยัด) ว่าวัชพืช (Weed) และพบว่ามนุษย์สร้างอคติขึ้นตามความคิดของตัวเองทั้งที่หญ้าเอ็นยัดก็เป็นแค่พืชชนิดหนึ่ง มนุษย์มักให้แก่นสารแก่บุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ จิตใจมนุษย์ถูกออกแบบมาเพื่อหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง มักสร้างเหตุผลโจมตีตำหนิศัตรูคู่แข่ง แม้ว่าสิ่งที่เขากระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

บทที่ 13 เมื่อทุกอย่างล้วนเป็นหนึ่ง (Like, Wow, Everything Is One (at Most))

ธรรมชาติสร้างความรู้สึกเรื่องตัวตน ของฉันขึ้นเพื่อให้เรารักตนเองและพวกพ้องตามจุดประสงค์ของการสืบทอดเผ่าพันธุ์ ด้วยราคะ โทสะ และโมหะ ทำให้เห็นผิดว่ามีตัวตนคงอยู่เป็นหนึ่งเดียว แม้ว่าในความเป็นจริงสิ่งทั้งหลายเป็นเหตุและปัจจัยซึ่งกันและกัน

บทที่ 14 นิพพานโดยสังเขป (Nirvana in a Nutshell)

แนวคิดเรื่องนิพพานมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในปรัชญาพุทธครอบคลุมระหว่างสองแนวทาง คือด้านที่เป็นธรรมชาตินิยม ซึ่งเป็นแนวคิดที่เข้ากับหลักการจิตวิทยาหรือปรัชญา และอีกด้านหนึ่งคือแนวคิดที่เหนือธรรมชาติและพิสดาร ซึ่งน่าจะเหมาะกับแนวทางของศาสนาทั่วไป

บทที่ 15 การรู้แจ้งทำให้รู้แจ้งจริงหรือ (Is Enlightenment Enlightening?)

ปัจจุบันวิทยาศาสตร์ให้การรับรองแล้วว่าปัญหาต่าง ๆ ที่ถูกสร้างด้วยตัวเรานั้นมีสาเหตุมาจากการคัดเลือกตามธรรมชาติ แต่โชคดียังมีมโนธรรมที่ยังมอบเครื่องมือที่จะแก้ปัญหาให้ นั่นคือทักษะในการสะท้อนความคิดและใช้เหตุผลด้วยวิธีปฏิบัติเจริญวิปัสสนาตามหลักพุทธศาสนา

บทที่ 16 สมาธิและกฎที่มองไม่เห็น (Meditation and the Unseen Order)

ศาสนาพุทธเป็นธรรมชาตินิยม เชื่อว่าทุกอย่างเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ (กฎที่มองไม่เห็น) การปฏิบัติเจริญสติวิปัสสนาทำให้เรามองเห็นโลกตามความเป็นจริง นำไปสู่การมองเห็นสัจธรรม สร้างความดีงามและความเป็นสุข

บทวิจารณ์

หนังสือเล่มนี้นำเสนอการวิเคราะห์ ถกเถียง วิเคราะห์หลักธรรมที่พุทธศาสนานำเสนอผ่านทฤษฎีจิตวิทยาวิวัฒนาการ ชี้ให้เห็นว่ามายาที่ปิดกั้นมนุษย์คืออะไร ทำงานอย่างไร สิ่งที่ว่าจริงแท้ขึ้นจริงหรือไม่ สิ่งที่ดูไม่ดีขึ้นนี้อาจนำไปสู่สิ่งที่ดีในภายหลัง การเจริญวิปัสสนากรรมฐานเป็นวิธีที่ขจัดมายาออกไปจากชีวิตมนุษย์ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อหนังสือว่า ทำไมพุทธจึงเป็นศาสนาแห่งความจริง

ผู้วิจารณ์มีประเด็นที่เห็นด้วย 3 ประเด็นและประเด็นตั้งข้อสังเกต 7 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่เห็นด้วย

ประเด็นที่ 1 ปกและชื่อหนังสือต้นฉบับภาษาอังกฤษ

การออกแบบหน้าปกและการตั้งชื่อหนังสือที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน แฝงด้วยนัยต่าง ๆ มากมาย ขวนติดตามเป็นสิ่งที่สำนักพิมพ์ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับผู้อ่านนั้นย่อมไม่สามารถตัดสินคุณภาพเนื้อหาของหนังสือได้จากปกเพียงอย่างเดียว แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าปกหนังสือที่สวยงามและดึงดูดใจเป็นปัจจัยสำคัญสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดการซื้อหนังสือเล่มนั้น

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าปกของหนังสือต้นฉบับได้ถูกออกแบบมาโดยผ่านการพิจารณาเป็นอย่างดี มีการจัดวางรูปแบบให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของปกเป็นตัวอักษรที่แสดงชื่อผู้เขียนและชื่อหนังสือ เพื่อสร้างให้เกิดความสนใจ เน้นชื่อของผู้เขียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักยอมรับในแวดวงจิตวิทยาและศาสนา โดยมีขนาดอักษรที่ใหญ่เทียบเท่ากับอักษรแสดงชื่อเรื่อง นอกจากนี้การใช้คำว่า True ในชื่อหนังสือเป็นสิ่งที่ท้าทายกระตุ้นความสงสัย และดึงดูดความสนใจของผู้พบเห็นโดยเฉพาะชาวตะวันตกที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธได้เป็นอย่างดี ดังที่ผู้เขียนได้เกริ่นชี้แจงไว้ในส่วนต้น A Note to Readers ข้อ 4 ว่าการจะยืนยันความจริงของสิ่งใดก็ตามเป็นสิ่งที่ยาก แต่ก็ป็นวัตถุประสงค์ของการเขียนหนังสือเล่มนี้ และเขาจะใช้การอธิบายอย่างเป็นเหตุ เป็นผลด้วยความระมัดระวังว่า “Buddhism’s diagnosis of the human predicament is

fundamentally correct, and that its prescription is deeply valid and urgently important.” (Why Buddhism Is True, 2017)

ผู้วิจารณ์ขอแสดงความชื่นชมเรื่องการใช้สีสันของปกหนังสือว่าท่ามกลางหนังสือมากมายในร้านขายหนังสือ การใช้สีหน้าปกที่ดีจะช่วยจับสายตาของผู้พบเห็นได้ หนังสือเล่มนี้ใช้สีที่สอดคล้องกับเนื้อหาอย่างเหมาะสมและสะดุดตา สีของชื่อผู้เขียนใช้สีขาวสื่อถึงความบริสุทธิ์ของศาสนา และสีของชื่อเรื่องใช้สีแดงสื่อถึงเมตตาสีแดงตามชื่อและเนื้อหาของบทที่ 1 สีพื้นหลังของปกเป็นสีเหลืองสดตัดกับสีของตัวอักษรทำให้ชื่อผู้แต่งและชื่อหนังสือมีความโดดเด่น ดึงดูดสายตาของผู้ที่ได้พบเห็น

ประเด็นที่ 2 การใช้หลักเหตุผลที่น่าเชื่อถือและภาษาที่เข้าใจง่าย

ผู้เขียนได้นำแนวคิดของ ชาลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) เรื่องทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolution) และการเลือกตามธรรมชาติ (Natural Selection) มาอธิบายเรื่องการมองโลกด้วยมายาคติ (อวิชชา) ตามหลักธรรมของพุทธศาสนา

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าผู้เขียนสามารถนำทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุนและอธิบายหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างเป็นเหตุเป็นผลที่สอดคล้องกันได้ดีเป็นอย่างดี มีการอ้างอิงแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยทางด้านจิตวิทยาที่ได้ตีพิมพ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ วารสารด้านวิชาการ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ยกตัวอย่างในบทที่ 6 ที่ผู้เขียนได้นำเสนอผลงานวิจัยด้านจิตวิทยาสัมภาษณ์มาสนับสนุนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ให้ไว้กับอัครศิษย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า “รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง วิญญาณไม่เที่ยง รูปไม่ใช่อัตตา เวทนาไม่ใช่อัตตา สัญญาไม่ใช่อัตตา สังขารทั้งหลายไม่ใช่อัตตา วิญญาณไม่ใช่อัตตา สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่ใช่อัตตา ธรรมทั้งหลายทั้งปวงไม่ใช่อัตตา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557: เล่ม 12 ข้อ 356 หน้า 391) โดยอ้างอิงงานของ Kurzban เรื่อง “เราไม่ใช่ผู้นำสูงสุดที่สามารถควบคุมตัวเราเองได้อย่างสมบูรณ์” (ทำไมพุทธจึงเป็นศาสนาแห่งความจริง, 2562) และแนวคิดเรื่อง Beneffectance ของ Greenwald ที่ว่า “มนุษย์มักจะหลอกตัวเองและผู้อื่นว่าตนเองดีกว่าผู้อื่นอยู่เสมอ” (โรเบิร์ต ไรท์, 2562, หน้า 89)

ผู้เขียนได้บรรยายถึงประสบการณ์ที่กำลังเจริญวิปัสสนาอยู่ในสถานปฏิบัติธรรมหรืออยู่ระหว่างทำกัจจวัตรประจำวันด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สามารถทำให้ผู้อ่านที่ไม่เคยปฏิบัติคล้อยตามและสนใจที่จะทดลองปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เช่น การอธิบายในฉบับแปล บทที่ 16 หน้า 270 - 271 ถึงความรู้สึกเบื่อเมื่อได้ยินเสียงฮัมของตู้เย็น แต่เมื่อผู้เขียนทำจิตให้เป็นสมาธิแล้วพิจารณาเสียงฮัม จึงได้พบว่าเสียงของตู้เย็นประกอบขึ้นจากเสียงอย่างน้อย 3 เสียง ที่มีความถี่และเนื้อเสียงต่างกัน โดยผู้เขียนไม่มีความรู้สึกเบื่อแต่อย่างใด เขาอธิบายถึงความรู้สึกนี้ไว้ว่า มันก็เป็นความจริงของวัตถุในแบบที่มันเป็น และแต่มันยังมีความน่ารื่นรมย์ด้วย

ประเด็นที่ 3 แนวคิดเรื่องจิตเป็นโมดูล

ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดว่าจิตแบ่งเป็นโมดูล (Module) หรือตัวตนย่อย จิตประกอบด้วยโมดูลมากมายซึ่งมีหน้าที่เฉพาะ ตามความในฉบับแปล บทที่ 6 หน้า 93 97 และบทที่ 7 หน้า 109

ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว เพราะแนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักในคัมภีร์อภิธรรมที่ว่าจิตแบ่งเป็น 89 หรือ 121 ประเภท (พุทธศาสนาเถรวาท, 2561 พิมพ์ครั้งที่ 4, หน้า 348) รับรู้อารมณ์ต่าง ๆ กัน โดยมีเจตสิกที่เกิดและดับไปพร้อมจิตเป็นผู้ปรุงแต่งจิตให้มีสภาพตามประเภทที่ต่าง ๆ กัน เจตสิกมี 52 ชนิด จำแนกได้เป็นเวทนาชั้น 1 สัญญาชั้น 1 และสังขารชั้น 50 ในจิตที่เกิดขึ้นแต่ละขณะจะมีเจตสิกเป็นตัวประกอบปรุงแต่งไม่น้อยกว่า 7 ชนิด (ผัสสเจตสิก เวทนาเจตสิก สัญญาเจตสิก เจตนาเจตสิก เอกัคคตาเจตสิก ชีวิตินทรีย์เจตสิก และมนสิการเจตสิก) มากบ้างน้อยบ้างตามประเภทของจิตแต่ละประเภท (พระอภิธรรมไคว่ยา, 2563, หน้า 150,153)

ประเด็นตั้งข้อสังเกต

ประเด็นที่ 1 โมดุลของจิตที่ทำงานร่วมกัน

ผู้เขียนเสนอว่าการทำงานของจิตนั้นเป็นโมดุล โมดุลใดจะถูกเลือกมาเป็นโมดุลหลักในการทำงานก็สุดแล้วแต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น เมื่อมีอันตรายโมดุลป้องกันตัวเองจะถูกเลือกมาเป็นโมดุลหลัก ในขณะที่โมดุลอื่นก็ยังทำงานอยู่เบื้องหลัง

ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกตว่าจิตไม่ได้ทำงานร่วมกันตามทฤษฎีโมดุล ในคาถาธรรมบทพระไตรปิฎก เรื่องพระสังฆรักขิตเถระพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนพระสังฆรักขิตเถระไว้ดังนี้

ทฺรุมคัม เอกจรี

อสรีริ คฺหาสยํ

เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนติ

โมกฺขนติ มารพฺนธนา

ชนเหล่าใด จักสำรวมจิต อันไปในที่ไกล เทียวไปดวงเดียว ไม่มีสรีระ มีถ้าเป็นที่อาศัย ชนเหล่านั้น จะพ้นจากเครื่องผูกแห่งมาร”

อนึ่ง จิต 7-8 ดวง เชื่อว่าสามารถเกิดขึ้นเนื่องเป็นช่อโดยความร่วมมือกันในขณะเดียว ย่อมไม่มี, ในกาลเป็นที่เกิดขึ้น จิตย่อมเกิดขึ้นทีละดวง ๆ, เมื่อจิตดวงนั้นดับแล้ว, จิตดวงใหม่ก็เกิดขึ้นทีละดวงอีก เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า เอกจรี” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557 เล่ม1 หน้า288)

จิตจึงมีลักษณะที่เกิดขึ้นทีละดวง (เอกจรี) แต่ด้วยการเกิดดับอันเกิดในความถี่ที่รวดเร็วมาก เกิดดับนับได้ 100,000 โกฏิดวงในชั่วลัดนิ้วมือเดียวและในเชิงนัยของเวลา 1 ขณะรูปเท่ากับ 17 ขณะจิต ดังนั้นจึงมักจะมีความเข้าใจไปในลักษณะที่ว่าจิตนั้นเกิดขึ้นได้พร้อมกันทีละหลายดวงและทำงานร่วมกันตามทฤษฎีโมดุล (อภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่, 2559 พิมพ์ครั้งที่4, หน้า 190)

ประเด็นที่ 2 ความหมายของคำว่าทุกขังในไตรลักษณ์

ผู้เขียนได้ให้นิยามความหมายของคำว่า ทุกขัง ในไตรลักษณ์ตามต้นฉบับ บทที่ 4 หน้าที่ 56 ไว้ว่า The second mark of existence is *dukkha*-suffering, un-satisfactoriness. And who among us hasn't suffered and felt unsatisfied? และปรากฏในฉบับแปล บทที่ 4 หน้า 60 ว่า กฎข้อที่สอง ทุกขัง ได้แก่ ความทุกข์ ความไม่พอใจ ในบรรดาพวกเรายังไม่มีใครที่ไม่เคยทุกข์และรู้สึกไม่พอใจ

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า ความหมายของทุกขังในไตรลักษณ์ที่ผู้เขียนนำเสนอเป็นความหมายในลักษณะที่แคบทำให้ผู้อ่านอาจเข้าใจว่าหมายถึงทุกขังในอริยสัจ ซึ่งหมายถึงความไม่สบายกายไม่สบายใจเท่านั้น ด้วยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้นิยามทุกขังในไตรลักษณ์ไว้ว่า “ทุกขังในไตรลักษณ์ คือลักษณะหรืออาการที่ปัจจัยต่าง ๆ ขัดแย้งกันกดอัดบีบคั้น ทำให้คงทนอยู่ไม่ได้” (พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย, 2563 พิมพ์ครั้งที่ 54, หน้า 91) อีกทั้งได้แสดงความหมายของ Dukkha ไว้ว่า “state of suffering or being oppressed” ((ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2557 พิมพ์ครั้งที่ 27, หน้า 89) นอกจากนี้ วัชรระ งามจิตรเจริญ ยังได้เขียนไว้ว่า “ทุกขังในความหมายของความคงอยู่ในสภาวะเดิมไม่ได้ เป็นทุกขังในความหมายกว้างหรือมีขอบเขตครอบคลุมที่สุด เพราะเป็นลักษณะของสิ่งทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นสัตว์หรือสิ่งไร้วิญญาณอย่างภูเขาและต้นไม้เป็นต้น และมีขอบเขตเท่ากับความไม่เที่ยง” และ “ทุกขลักษณะในความหมายนี้จึงเป็นทุกขังที่มุ่งเอาในคำสอนไตรลักษณ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ยถาปิ จสูตรว่า ‘สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกขัง สิ่งใดเป็นทุกขัง สิ่งนั้นเป็นอนัตตา’” (พุทธศาสนาเถรวาท, 2561 พิมพ์ครั้งที่ 4, หน้า 73)

ประเด็นที่ 3 ความสำคัญของศีล

ผู้เขียนให้ความเห็นในลักษณะที่ว่า หากสามารถปฏิบัติจนเกิดปัญญา มองเห็นโลกโดยปราศจากมายาตาได้ ก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถปล่อยวางเรื่องตัวฉัน ของฉัน ก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองให้มีความสุขและเป็นบุคคลที่ดีขึ้น ส่งผลให้เกิดความสุขสงบในสังคม เนื้อหาในหนังสือมุ่งเน้นเพียงประโยชน์ของเรื่องสมาธิและปัญญาเท่านั้น มิได้ให้ความสำคัญเรื่องศีลเท่าใดนัก

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าด้วยพุทธศาสนาให้ความสำคัญเรื่องศีลในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา สังคมและบุคคลจะมีความสุขสงบได้นั้นมิใช่ผลที่ได้จากการปฏิบัติวิปัสสนาเพียงประการเดียว แต่ต้องเป็นการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เพราะศีลมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสมาธิและปัญญา ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “ศีลชำระปัญญา ปัญญาชำระศีล” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557 เล่มที่ 9 ข้อ 317 หน้า 122) หากผู้เขียนเพิ่มเติมเนื้อหาเรื่องความสำคัญของศีลด้วย ก็จะทำให้เนื้อหาด้านพุทธศาสนาสมบูรณ์แบบมากขึ้น

ประเด็นที่ 4 การแปลคลาดเคลื่อนของคำ the speaker of the US House of Representatives

ผู้แปลได้แปลข้อความไว้ใน บทที่ 6 หน้า 98 ว่า “มันไม่ได้เหมือนกับประธานาธิบดีมากเท่ากับที่เป็นโฆษกของสภาผู้แทนสหรัฐฯ ผู้ซึ่งเป็นประธานในการลงคะแนน...” ซึ่งมาจากข้อความในต้นฉบับ หน้า 89 ดังนี้ “It’s less like a president than like the speaker of the US House of Representatives, who presides over votes...”

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า เป็นการแปลศัพท์ที่คลาดเคลื่อน โดยเฉพาะคำว่า โฆษกของสภาผู้แทนสหรัฐฯ เนื่องจากเมื่อค้นหาความหมายของตำแหน่งดังกล่าวในคลังคำศัพท์รัฐสภา ตำแหน่ง the speaker of the House of Representatives คือตำแหน่ง ประธานสภาผู้แทนราษฎร มิใช่ โฆษกของสภาผู้แทน

ตามที่ถูกผู้แปลได้แปลไว้ และหากพิจารณาโดยนัยของประโยคที่ตามมาก็บ่งบอกถึงหน้าที่ของผู้ซึ่งเป็นประธานในการลงคะแนนนั้นก็คือ ประธานสภาผู้แทนราษฎร (Rules of Procedure of the House of Representatives, 2008)

ประเด็นที่ 5 เนื้อหาของต้นฉบับที่ขาดหายไปฉบับแปล

ผู้วิจารณ์ได้พบว่าเนื้อหาในต้นฉบับ บทที่ 9 หน้า 133 ที่มีใจความดังนี้

The point is just that it makes sense that natural selection would design a modular mind this way—that “winning” modules would amass more power when their judgment is vindicated. And note that the form vindication takes, in at least some cases, is sensual gratification. If the libidinous module counsels sexual assertion and this leads to an orgasm, then its counsel will carry more weight next time.

Of course, in a modern environment, this dynamic works differently. A module that counsels going to a porn site can lead to sexual gratification, so this counsel will carry more weight next time around—even though spending time at porn sites isn’t doing anything to enhance your reproductive prospects, and may even have the opposite effect. Or a module counsels snorting cocaine and this gives you a self-esteem boost that, back in a hunter-gatherer environment, would have been the reward for impressing your peers—and would have strengthened not a module that urged you to snort cocaine but a module that urged you to repeat whatever behavior had impressed your peers. It’s in this way that, in a modern environment, gratification can reinforce behaviors quite different from the kinds of behaviors it was designed to reinforce.

ส่วนของหนังสือดังกล่าวได้ขาดหายไปฉบับแปล หน้า 146

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าหากไม่มีเนื้อความข้างต้นก็จะทำให้ผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจความหมายเรื่องประโยชน์ที่เป็นดาบสองคมของการคัดเลือกตามธรรมชาติในบทนี้ได้อย่างครบถ้วน

ประเด็นที่ 6 บทของต้นฉบับที่ขาดหายไปฉบับแปล

ผู้วิจารณ์พบว่าหัวข้อ Notes ของต้นฉบับ หน้า 283-300 (จำนวน 18 หน้า) ซึ่งเป็นการอธิบายเกร็ดรายละเอียดเนื้อหาในบทต่าง ๆ ได้ขาดหายไป

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าหัวข้อนี้เป็นหนึ่งในสาระสำคัญของหนังสือ การที่ผู้เขียนได้รวบรวมเกร็ดรายละเอียดไว้และจัดให้อยู่ในส่วนท้าย เพราะมีเนื้อหาที่ต้องใช้พื้นที่มากเกินไปจนกว่าที่จะจัดอยู่ในเชิงอรรถได้ การที่หัวข้อ Notes ขาดหายไป เป็นการลดทอนความน่าติดตามและความน่าเชื่อถือของเนื้อหาหลักในบท อีกทั้งขาดประเด็นที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารไป

ประเด็นที่ 7 ไม่มีบรรณานุกรมในฉบับแปล

ผู้วิจารณ์ไม่พบบท Bibliography ของต้นฉบับ หน้า 303-310 (จำนวน 8 หน้า) ซึ่งควรจะเป็นส่วนบรรณานุกรมในฉบับแปล

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า ส่วนบรรณานุกรมขาดหายไปเป็นการลดทอนความน่าเชื่อถือของหนังสือลง เนื่องจากผู้แต่งได้ใช้ผลงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และจิตวิทยามาอ้างอิงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสนับสนุนว่าทำไมพุทธจึงเป็นศาสนาแห่งความจริง อีกทั้งยังเป็นอุปสรรคต่อผู้อ่านหากมีความต้องการศึกษารายละเอียดของงานวิจัยที่ปรากฏในหนังสือต่อไป

ประโยชน์ของหนังสือ

ผู้เขียนได้นำพาให้ผู้อ่านเข้าใจหลักพุทธศาสนาผ่านแนวคิดทางจิตวิทยาและประสาทวิทยา ประกอบกับการบรรยายถึงประสบการณ์ส่วนตัวจากการที่ได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อแสดงให้เห็นว่าเหตุใดการเจริญวิปัสสนากรรมฐานนั้นเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิตในทางศาสนาพุทธ จึงถือได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่นำทฤษฎีทางจิตวิทยาและประสาทวิทยามาสนับสนุนและอธิบายหลักการอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาซึ่งนำไปปฏิบัติได้จริง หนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นทางออกของความหลงผิดของมนุษย์ ช่วยให้นักปราชญ์รอดพ้นจากการล่อลวงของตัวเองอันเป็นผลของการคัดเลือกตามธรรมชาติ

บทสรุป

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเชิงวิชาการที่ให้ความรู้เชิงจิตวิทยาและพุทธศาสนา แต่งโดยผู้เขียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ หนังสืออธิบายถึงวิวัฒนาการของสมองมนุษย์และการสร้างภพมาหาเพื่อประโยชน์ในการดำรงคงอยู่ของเผ่าพันธุ์ ตามทฤษฎีวิวัฒนาการและการคัดเลือกตามธรรมชาติ แต่ก็ก่อให้เกิดความทุกข์และปัญหามากมายไม่จบสิ้น ผู้เขียนได้แสดงถึงประโยชน์ของการพัฒนาตนเองด้วยการเจริญวิปัสสนากรรมฐานตามหลักเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ที่อ้างอิงได้ ซึ่งเป็นทางออกให้เราเห็นโลกอย่างเป็นจริงและมีความสุข พ้นความทุกข์ได้ หนังสือนี้เหมาะสำหรับผู้ซึ่งต้องการศึกษาพุทธศาสนาในลักษณะที่อธิบายได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ นักปฏิบัติแนวพุทธทั่วไป โดยเฉพาะชาวตะวันตกที่ไม่เชื่อและนับถือศาสนาพุทธ

เอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2557). **อรรถกถาภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วัชร งามจิตรเจริญ. (2563). **สมการความว่าง**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ระวี ภาวิไล, ศ.กิตติคุณ ดร. **อภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บจก. พิมพ์สวย, 2559.

โรเบิร์ต ไรท์. **ทำไมพุทธจึงเป็นศาสนาแห่งความจริง**. แปลโดย อีร์ ทิพกฤต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ, 2562.

วัชรระ งามจิตรเจริญ. **พุทธศาสนาเถรวาท**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลั
ธรรมศาสตร์, 2561.

วิศิษฐ์ ชัยสุวรรณ. **พระอภิธรรมไคว่ยาก**. กรุงเทพมหานคร: บมจ. อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์
พับลิชชิ่ง, 2563.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 27.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 54. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, 2563.

2. วารสาร

Somsak Kiatsuranon, (2008). **Rules of Procedure of the House of Representatives**
B.E.2551 (2008) ฉบับที่ 125. หน้า 1-2. Published in the Government Gazette,
announcement and general work Issue.

3. หนังสือภาษาต่างประเทศ

Robert Wright. **Why Buddhism Is True**. New York: Simon & Schuster, 2017.